

Hayat

*Hayata, daima hayata.. dünyaya
daha çok hayat katalım !...*

Nietzsche

Cilt VI. 31 Temmuz 1929. Sayı : 136

Musahabe

Meslekî tedrisat

Maarif Vekâleti bir sene var ki meslekî tedrisat meselesile uğraşmağa başladı. Fakat bu meseleye hariçten bakanlar düne kadar Ticaret ve Ziraat Vekâletine bağlı olan mekteplerin Maarif Vekâletine geçmesi tarzında telâkki ediyorlar. Onun içindir ki bu tebeddülü nihayet mevcut mekteplerin bir merci değiştirmiş olmasından ibaret sayıyorlar.

Eğer meslekî tedrisatla iş tugal beş altı mektebin maarife raptedilmesinden ibaret ise ortada değişen mühim birşey olmaması lâzım gelir. Halbuki hakikatte böyle değildir ve böyle olmamalıdır. Devletin vazifeleri hakkında, tahsil mefhumunda yeni telâkkiye sahip olmadıkça meslekî tedrisatın esaslı programı çizilemez.

Bu yeni telâkki nedir ?

Bilhassa iki asırdanberi her yerde devletin yapmağa mecbur olduğu işler hakkındaki fikirler mütemadiyen genişliyerek gitmiştir. On dokuzuncu asrın ilk nısfında Devlet Vazifeleri meyanında kat'iyen görülmiyen işler, ikinci nısfında doğrudan doğruya Devlet hizmetleri olmuştur. Devlet vazifeleri asayiş te-

minden, vatani müdaffaadan Mahkemeler ile adaleti korumaktan ibaret olmasını isteyen Liberal mektebin bugün yaşıyan taraftarları bile artık bu dar görüşü bırakmışlardır.

Asrın bu gidişi devletin tahsil ve terbiye hususundaki mefhumunu da değiştirmiştir. İki asır evel vatandaşları okutmak hiçbir yerde Devletin vazifesi değildi, şimdi her yerde en aslî bir vazifedir.

Fakat sanayi inkilabının yarattığı bu günkü cemiyetler için yalnız ilk tahsili vermek kâfi gelmiyor.

Onun yanında bu günkü sanayi hayatına intibak edecek ve aynı zamanda demokrasilerin icap ettirdiği vazifeleri görecek vatandaşları yetiştirmek te bir vazife olmağa başlamıştır. Terbiye ve tahsil sisteminde istenilen bilgilerin ekserisi bu günkü iktisadî hayatın vücuda getirdiği muhite yarıyacak fertler yetiştirmek arzu ve esasına müstennittir.

Terbiye ve tahsil işle uğraşanların bu hususta istedikleri şunlardır:

1 — Mekteplerde terbiye sistemi Fabrika, Ticaret, İş ve Entrepreneur hayatının iktiza

ettiği kabiliyetleri verecek mahiyette olmalıdır.

2 — Devlet sanayi hayatının iktiza ettiği Mühendis, teknisyen yetiştirmelidir.

3 — İş bölümü işçiye dar görüşlü yapıyor, makineleştiriyor. Devlet, belediye ve diğer teşkilât işçiye kendi işinin muhtelif cephelerini gösterebilmeli, zihnen inkişafına çalışmalıdır.

4 — İşçi makineleştikten çok zaman iyi vatandaş olması için lâzım gelen malûmatı haiz bulunmıyor. İşçiye bu malûmatı vermeğe çalışmalıdır.

5 — Devlet, belediye ve diğer teşkilât çıraklık müddetini kısaltmak ve vatandaşları hemen iyi bir müstahsil yapabilmek için tedbirler almalıdır.

6 — Umumî bir mana ile istihsalatı artıracak ve tanzim edecek tedbirler almak devletin vazifesidir. Buna istinaden vatandaşların kendi işlerinde daha iyi müstahsil olabilmeleri için onlara malûmat cihetile de yardım eylemelidir.

Bu sayılan noktaların birincisi umumî terbiye meselesi içinde düşünülecek cihettir.

Hoffmann'dan hikâye

Kremon Kemanı

— Başı geçen sayıda —

Zavallı Krespel bu sözleri uzatarak söylüyor, oda içinde seke seke delicesine koşmağa devam ediyordu. Merhamet ve korku içinde kaçmak istedim. Kuvvetli bir kolla beni yakaladı: «kalınız, mektepli efendi, ben deli değilim. Bu azap bana, birkaç gün evvel rop dö şambrımı bir İlâha benzeyecek tarzda yaptığım için, lâayık görüldü. Binlerce garabet daha söyledi ki aklına sahip olduğuna dair iddialarını tekzip ediyordu.

Nihayet, yorgunluktan bitap, ölü gibi yere yıkıldı. Onu kaldırdım, ihtiyar hizmetçisinin ellerine teslim ettikten sonra, kalbim ıztırapla dolu, Krespelin deliliğine kani olarak çekildim. Ertesi günü Krespel bütün sükûnetini bulmuştu. Fakat yine bütün hayatınca artık Keman yapmıyacağına yemin ediyordu. Benim için büyük bir sır Antonya ile Müşavirin rabitalarını örtüyordu. İçimde müphem bir şüphe bana bu münasebeti şedit bir şekilde tasavvur ettiriyordu.

Bu sırrı öğrenmeden Heidelberg'i terkedemezdim, git tikçe artan bir hiddetle nihayet yıldırım gibi müşavirin odasına düştüm:

Onu günahsız bir insan te-

bsesümiyle elinde çevirdiği çocuk oyuncaklarını seyrederken gördüm: «Sefil, diye bağırdım, vicdanın azap kurduyla yenmesi lâzımgelirken nasıl oluyorda bir dakika olsun sükûnlu durabiliyorsun?» Bu hitap üzerine gözlerini kaldırdı, beni hayretle süzdü: «pek aziz dostum, size nasıl bir hizmette bulunabilirim lütfen oturmak zahmetini ihtiyar buyurmaz mısınız?»

Soğuk kanlılığı hiddetimi artırdı, onu Antonya'nın ölümünde bağıra bağıra ittiham ediyor, ve avukata mahkeme huzurunda cürmünün cezasını çektireceğimi söylüyordum. Heyecanımın doğurduğu söz tufanı bitince, o zamana kadar şayanı takdir bir sükûnetle dinleyen Krespel beni şaşırtan ciddî bir sesle: «genç şaşkın, dedi, hangi hakla sana yabancı olan ve yabancı kalacak olan bir hayatın esrarını öğrenmek istiyorsun? Antonya artık yoktur... gerisi neyine lâzım?»

Bu adamın sükûnetinde derin bir hüznün vardı; bundan müteessir oldum. Delice hareket ettiğimi anladın, affını istedim, ve pekaz tanıdığım bu melek kızın hayatı hakkında bana biraz izahat vermesini rica ettim. Elimden

tuttu, yavaşça balkona çekti ve gözleri aşağıya bahçeye dikilmiş olarak şunları anlattı:

Müşavir Krespel de gençliğindenberi eski ustaların kemanlarını toplamak ihtirası vardı. Onları her türlü baha ile satın alıyordu. Onları her yerde arıyordu. İtalyaya bunun için gitti, Venedik'te iken San Benedetto Tiyatrosunda muganniye Anjelya'yı dinledi. Musiki aşkı ve kuvvetli muhayyalesi Krespelin başına vurdu. Anjlya'nın güzel şarkıları ile meshur olarak izdivaç talep etti, ve evlendi. İzdivaç, Krespelin mevkii içtimaisi ile kadının mesleki arasındaki nisbetsizlikten dolayı gizli kaldı. Tiyatroda bir melek olan bu kadın ev hayatında bir iblis idi. bir çok fırtınalı mücadelelerden sonra Krespel şehir haricinde bir sayfiyede tek başına oturmağa mecbur kaldı. orada mükemmel bir Kremon kemanı ile elinden geldiği kadar kendisini teselli ediyordu, fakat sinyora onu burada da rahat bırakmadı. Bir gün onu alıp şehre götürmek maksadiyle geldi ve barışmak için samimî ve yahut yalancıkdan bir çok nüvazişlere garketti. Bir gün, kendini tamamilen kemanına vermiş olan Krespel, yayının

ucu ile onun boynuna dokunur. Kadın: "Hayvan Alman!," diye haykırarak kocasının elinden kemani alır, ve mermer bir masaya çarparak kırar. Krespel bir an hareket-siz ve ölü gibi kalır, sonra düşünce kadar anî olan ve muhakemenin zaptına zaman bırakmıyan asabî hareketlerden biri ile karısını yakalar, pencereden evin bahçesine atar. Sonra bu çılğınca hareketten doğabilecek neticeleri düşünerek bir Posta arabasına biner ve Almanyaya kaçır. Venedik adalarından uzaklaşınca kör hiddetinin neticelerini düşünür, Her ne kadar cüz'î bir taammüdün gölgesi bile yoksa da, bilhassa sinyoranın kendisine Baba olmak üzre olduğunu ihsas ettiğini düşündükçe müthiş bir vicdan azabı hisseder.

Sekiz ay sonra sinyoradan, en muhabbetkârane tabirlerle ve sayfiye hadisesine ufak bir imada bile bulunmadan, bir kızı olduğunu bildiren bir mektup aldığı zaman ne kadar hayret etti, karısı çok kuvvetli bir ısrarla onun Venediğe dönmesini istiyordu. Bir pusudan korkan Krespel aktris hakkında tahkikatta bulundu, sükûtunun vahim bir netice vermediği tahakkuk etti. Birinci kattan yeni tanzim edilmiş ve sulanmış tarhlara düşmüştü. Bu sahne bülbülünün uçuşunun yegâne neticesi, tabiatının değişmesi olmuştu. Bu ailevî tedavi temamilen müessir olmuş ve huysuz zevcede artık ne hiddet, ne de havaüheves kalmamıştı.

Müşavir bu haberdan o

kadar müteessir oldu ki Sinyora'ya kavuşmak için derhal bir posta arabası ısmarladı; fakat arabaya biner binmez, karısı eski huylarından tamamilen kurtulmamışsa, onu tekrar pencereden atmak lâzım geleceğini düşündü. Mesele mühimdi, bu hususu ehemiyetle düşünebilmek için zamana muhtaçtı. Arabayı yerine gönderdi, ve evine döndü.

Epi düşündükten sonra karısına kızının doğuşundan dolayı memnuniyetlerini anlatan sadakat yeminleriyle dolu bir mektup yazdı, ve Almanya'da kaldı.

Karı koca arasındaki muhabere çok kısaldı. İki kumru bunlardan daha müşfik ifadelerle birbirlerine hitap edemezlerdi. Fakat her şey burada kaldı, ve onlar birbirlerini tekrar görmeden seneler geçti. Bununla beraber muganniye kendisini Almanya'da dinletmek istedi, şöhret ve muaffakiyetlerinin gürültüsü krespel'in kulaklarına kadar geldi. Kızının bu kadar yakın yerde olduğunu bilen krespel onu kucaklamak arzusuyla çıldırıyordu. Bilhassa çocuğunun annesi kadar güzel bir sesi olduğunu ona söylemişlerdi. Fakat karısının deliliklerini düşündükçe vaz geçiyor ve hiç kavga etmediği kemanlarının arasında kalıyordu.

Birgün sinyoranın bir mektubu ona Antonya'nın kemanda birinci derece bir istidat sahibi olan iyi bir aile çocuğu tarafından istendiğini haber verdi. Krespel lâzım olan malûmatı aldı, ve bu malûmat temamilen genç artis-

tin lehinde olduğundan, karısına yaklaşıp yaklaşmaması meselesini halledemediği için, rızasını mektupla bildirdi. Kızının izdivacı haberini bugün yarın diye beklediği günlerde siyah mühürlü bir mektup aldı. Bunda muganniyenin düğün arifesinde bir göğüs hastalığından vefat ettiği bildiriliyordu,

Son arzusu müşavirin kızını gelip alması idi. Krespel derhal hareket etti. Müşavir, kızında şayanı hayret vasıflar buldu. Yeni çıktığı dinî bir müessesede terbiye edilen kızda bir muganniyenin kızından beklenemeyecek hisler vardı, Krespel, bitmez hislere sahip bir kızın babası olmakla bahtiyardı. Nişanlısı evde idi ve müşavirle beraber müzik yapıyorlardı. Üçünün toplandığı bir akşam ölen karısını düşünürken Antonya klavse-ne oturdu, ve mustakbel zevcinin kemani refakat ettiği melankolik bir parçayı çalmağa başladı.

Bu insanı aldatacak derecede annesinin sesi idi. Krespel buna dayanamadı, hıçkırıklardan boğuluyordu. Birdenbire kalktı, kızını kolları arasına aldı, ve kuvvetle sıkarak bağırdı.

— "Oh, beni seversen artık şarkı söyleme, kalbim parçalanıyor. Artık hiç şarkı söyleme.," Müşavirin heyecanı, farkına varmadan, iki menbadan geliyordu. Bir yandan Antonya'nın annesile evlenirken tahayyül etmiş olduğu saadetin müphem hatıraları, tahakkuk etmiyen, fakat hatırasından derin bir iz bırakan

bu hülyalar bir yandan da ondan daha acıklı ve daha ehemmiyetli bir düşünce, kızının sıhhati, ona büyük endişeler veriyordu. Güzel yüzünde gençliğin taraveti yoktu. Ahvali adiyede solgun olan yanakları bazı zamanlar uçucu bir kırmızılık alıyordu. Kuvvetli sesi göğsünün çok dar olan vüs'at ile nispet kabul etmiyordu. Krespelin tecrübesi bu işaretlerdi: Bir hastalığın uzak, fakat tehlikeli piştarlarını görüyor, kızının çehresinde belirmediğini gördüğü bu ölüm tohumu onu korkutuyordu. Bu tehlikenin önüne geçebilmek için her şeyi yapmağa hazır. Bir gün meşhur bir doktorla konuşuyorlardı. "Biliyorum, kızının elmaick kemiklerini kaplıyan bu koyu kırmızı lekeler heyecandan ileri gelmiyordu. Bunlar benim korktuğum şeylerdir."

Doktor cevap vermişti: "Sizden saklayamam... Kızınızın sıhhati beni de düşündürüyor. Gerek çok genç yaşında taganniye başlaması, gerek ciğerlerindeki fitrî bozukluk olması, ve yaşının kudretlerini geçen sesi, onun hayatı için bir tehlikedir. Eğer serbestçe taganni etmesine müsaade ederseniz, zannederimki, altı aydan fazla yaşamaz!.."

Bu tehdit Müşaviri titretti. kızı ona şimdi vahşi bir elle kökünden koparılan çiçekli bir fidan gibi görünüyordu. kararını derhal verdi: Antonya'ya iki ufku ruyet teklif etti: Birisi izdivaçtan ve dünyevî zevklerden geçerek seri bir ölümde nihayet bulan bir san'atkâr hayatı; diğeri de yalnız kızı için yaşayan bir babanın saadetini temin edecek olan sakın ve müsterih bir hayat.. Antonya kendisinden istenilen fedakârlığı hissetti, ve kendisini babasına hasretmekte etreddüt etmedi. Kalbini dolduran hisleri susdurdu: Ni-

şanlıya izin verildi, ve krespel kızını Heidberg'e getirdi. Fakat genç adam kendi kendisine vadettiği saadetten bu kadar kolay vazgeçemezdi. Müşavirin izini takip etti ve tam baba ile kız arabadan inerlerken o da evin kapısına vasil oldu. Krespel onu şiddetle itti, ve kapıyı yüzüne kapamak istedi. Fakat Antonya içeriye girmesine müsaade etmesi için yalvardı. kızın hayatını birleştirmesine az kalmış olduğu bir adama şiddetle muamele etmek cesaretini kendinde bulamıyan müşavir yumuşadı. Nişanlısını tekrar görmekle iktifa etmiyen genç adam son defa olmak üzere onun sesini dinlemek istedi. Baba reddetti, kız yalvardı, bunun üzerine: «senin istediğin gibi olsun kızım! dedi, Fakat ölürsen bundan bedbaht babanı ittiham etme! seni ölür görmek korkusu - sen ki beni hayata bağlayan yegâne bağınsın - hayatımın yegâne azabıdır!»

Krespel bu fedakârlığını yapınca, musikişinas Klavse-sene geçti. Antonya teganni etti, babası kemanını aldı, ve gözleri kızının üstünde, solgun yanaklarında o meş'um lekeler belirene kadar çaldı. Bu lekelerin tekrar görünmesi üzerine Krespel birdenbire konseri bozdu ve san'atkâra çekilmesi için işaret etti. Ebedî bir ayrılığın mukaddemesi olan bu gidiş Antonyanın kalbini parçaladı, ve baygın yere yuvarlandı.

— Kızımın öldüğünü zannettim. Kendimden geçmiş bir halde bedbaht musikişinasa doğru atıldım, ve onu omuzlarından merdivene ittim «gidiniz» dedim. Ona, gözle-rimin önünden gaybulunuz, çünkü kalbinize bir hançer sokmak ve kızımın solgun ve soğuk vücudunu kanınızla ısıtmak ihtiyacını kendimde

duyuyorum. «Hakikaten pek korkunç olmaklığım lâzımgelir. Çünkü zavallı nişanlı bir deli gibi kapıya fırladı, bir daha onu görmedim.

Kerespel bu hiddet buhranından sonra kızına koştu, onu kaldırdı Antonya bir an gözlerini açtı, ve sonra yine kapadı. Bir yatağa nakledildi, Doktor çağırıldı. Gelecek doktor buhranı çok ehemmiyetli buldu, fakat ümidi kesmedi, filhakika bir müddet sonra genç kız iyileşmiş göründü. Artık kat'iyen maziden bahsetmiyordu. Kendisini tamamiyle babasına vermişti. Bütün dikkat ve ihtimamını ona sarfediyor, melekâne bir itaatle bütün manasız arzularını yapıyor, ona satın aldığı kemanları dağıtırken yardım ediyor, beraberce yeni kemanlar yapıyorlardı. Ona, Aziz babacığım, diyordu, ben yalnız sizin için yaşamak istiyorum. Madamki sizi müteessir ediyor, artık hiç şarkı söylemeyeceğim. Ve Krespel onu mes'udane dinliyordu. Aldığı tedbirlerle kızını tehdit eden tehlikenin önüne geçildiğini ümit ediyordu. Babasının emirlerine itaat eden Antonya, işidenleri sihirliyen o tatlı sesini duyuruyordu. Krespel, kızı ile beraber gömdüğü o meşhur Kremon kemanını aldığı zaman, Antonya sesini dinledikten sonra babasından müşfik bir bakışla dağıtılmasını rica etti: «Nasıl, bunu da mı dağıtacaksınız?» demişti. Aynı zamanda Krespel de içinde bir şeyin kendisine bu kemana ilişmemesini, ve hatta çalmamasını söylediğini hissediyordu. Henüz tellerine dokunmuştu ki Antonya: «İyi ama bu benim sesim, demişti, hâlâ teganni ediyorum.» Filhakika kemanın serpilen incilere benziyen notaları ilâhî bir sesi andırıyordu. Krespelin heyecanına payan yoktu, yayı

— 20 inci sahifeden sonra —

sihirli tesirler yapıyordu. Bunun üzerine kemana dokunulmadı. Zaman zaman tatlı bir tebessümle Antonya: «Baba! Ben şarkı söylemek istiyorum!» dedikçe, Krespel, kemanına sarılıyor, ve hayret verici nağmelerini çıkarıyordu. İşte bu kemanın sesile, Antonya, teganni edememekten doğan kederlerini teselli ediyordu. Fakat babalık aşkının Krespele aldıracağı bütün bu müfrit tedbirlere rağmen sıhhati bir salâhiyet kazanamıyordu. Krespel korkularının tekrar doğduğunu hissediyor, ve kızının öleceği fikri onu uykusunda bile tazip ediyordu.

Heiderberg'e ikinci seyahatinden bir gece evel, Krespel, gecenin sessizliği içinde yanındaki salonda Klavsenin çalındığını duyar gibi oldu. Mahir parmaklar sür'atle tuşların üzerinde koşuyordu. Kalkmak istedi, fakat demir bir el onu yatağına çivilemiş gibi idi. Uzak bir fısıltı halinde kızının sesini işitir gibi oldu. Sonra ses daha vazıhlaştı, biraz sonra da en yüksek perdeye çıktı, nağmeler müşavirin kalbine ok gibi tesir ediyordu. Birdenbire mavi bir ışık odasını aydınlattı, ve Antonya İlâhî bir nur içinde kendisine göründü; teganni de devam ediyordu. Yavaş yavaş hayalet kayboldu, fakat müşavir fecrin ilk aydınlığına kadar yerinden kımıldama kuvvetini kendinde bulamadı. İlk ışık perdelerden geçer geçmez korkunç bir rüyadan çıkar gibi kalktı, Antonya'nın odasına koştu. Antonya sedirde gözleri kapalı eller göğsünün üstünde kavuşmuş olarak uzanmıştı. Solgun ve hareketsiz dudakların son bir tebessüm aydınlatıyordu. Genç bakirenin ruhu allaha kavuşmuştu.

nakleden:

Ahmet Hamdi

On beş gün içinde

Hayat ve neşriyat

23 Temmuz

Her inkılâp, kendisinden evvelki inkılâbı - aradaki zaman ne kadar kısa olursa olsun - ihtiyar ve noksan görür. Bununla beraber, genç inkılâp, ihtiyar inkılâba karşı, bir nevi baba hürmeti taşır. Bugünkü Cümhuriyetle dünkü meşrutiyet arasında hiç bir baba - oğul münasebeti olmasa bile genç, ona karşı bir genç hürmetkârlığını gösteriyor. İşte bir hafta evel, 21 inci doğum ve 10 uncu ölüm senesini gördüğümüz 23 İnkılâbında genç nesil aynı hisle selâmladı.

Bulgar gazeteciliği

Bulgar Ajansının Paris muhabiri, Bulgar gazeteciliğinin tarihi ve inkişafı hakkında, bir makale neşretmiştir. En yakın komşumuzun fikir ve neşriyat hayatına ait olan bu makalenin en canlı taraflarını iktibas etmeği faydalı gördük:

«Hemen bütün garbî Avrupa memleketleri ile bazı şarkî Avrupa milletlerine nazaran Bulgar matbuatı nisbeten yenidir.

On beşinci asırda Türklerin balkanlara vaki olan istilâsından sonra Bulgar devleti siyasi istiklâlini temamlile kaybetmişti. Bunun daha fenası Bulgar milleti aynı zamanda Türk tahakkümü ile beraber Rumların ruhanî boyunduruğunu da kabul etmesidir.

Bütün eski Bulgar eserleri Rumlar tarafından mahvedil-

diği için edebî lisanımız kaybolmuştu. Fakat bunlara rağmen konuşulan bulgar lisanı köylüler tarafından muhafaza edilmiştir. Bu hal on sekizinci asırda milletlerin umumî inkişaf hareketinin tesiri altında Bulgarların da uyanması için kâfi gelmiştir. 18 ve 19 uncu asırda Şark hristiyanlığının halâsı için Ruslar tarafından birbiri ardınca Türklere karşı yapılan muharebelerde ve Fransız ihtilâli Bulgar inkişafını tenmiye etmiştir. 1872 senesinde ruhanî istiklâlin istihsalinden sonra Bulgaristan nihayet 1878 senesinde siyasi istiklâlini temin etmiştir. Bu ilk devrin mecmua ve gazeteleri bilhassa Bulgar muhacırlarının ilticagâhı olan Bukreşte ve Türkiye'nin merkezi olan İstanbul'da tabedilmiştir ki bu suretle bu iki şehir Bulgar münevverlerinin hareket merkezi olmuştur.

Lioubslovie, namındaki ilk bulgar mecmuası 1842 tarihinde İzmirde çıkmış, iki sene sonra «Balgarski orel», namındaki yevmî Bulgar gazetesi Leipzig'de intişar etmiştir.

1848 den sonra sırası ile şu gazete ve risalelea çıkmıştır: Tsarigrad, Tourtsiya, Vreme, Sevetnik, Gayda, Make-doniya, Pravo, Zorninta... bunlar Türkiyede neşrolunmuştur. Belgratta da Dounavski, Boudechnost, ve Budapeştede de Svoboda, Nezavissmost, Zmane, Douma, Boudilnik, gazeteleri çıkmıştır.

1900 martında «Balkanska-zora», ve «Pochta», Sofyada